

Irene Solà canta i el lector balla

Carles Montpart Tura

Una de les novetats literàries més celebrades de l'any que acabem de tancar ha estat sens dubte Canto jo i la muntanya balla, la segona novel·la de l'escriptora osonenca Irene Solà. Encetem els articles d'aquest 2020 per parlar breument de les dues novel·les publicades fins ara per aquesta jove escriptora i per aproximar-nos a la seva concepció de l'escriptura literària.

De la formació artística a la literatura

Irene Solà (Malla, Osona, 1990) és llicenciada en Belles Arts per la Universitat de Barcelona. Aquesta sortida de la seva comarca per iniciar estudis superiors va ser el començament d'un període de formació que va continuar amb un Erasmus a Islàndia i amb un Màster en Literatura, Cinema i Cultura Visual a la Universitat de Sussex, a Brighton. A la finalització d'aquests darrers estudis, Irene Solà es va establir durant sis anys a Londres on va treballar a la Whitechapel Gallery. Aquesta formació, i especialment el contacte amb la gran varietat de tendències artístiques que li va permetre el seu establiment a la capital britànica, donen algunes de les claus per entendre la seva manera d'enfocar la creació literària. Una obra que fins ara s'ha materialitzat en un llibre de poemes, *Bèstia* (Galerada, 2012, Premi de Poesia Amadeu Oller), i en les novel·les *Els dics* (L'Altra Editorial, 2007, Premi Documenta) i l'esmentada *Canto jo i la muntanya balla* (Anagrama, 2019, Premi Llibres Anagrama de Novel·la).

Malgrat la seva joventut, doncs, Solà és una escriptora multipremiada i que ja ha desenvolupat una gran

activitat al voltant de la creació artística i literària. Els seus editors ens informen, per exemple, que els seus textos i obres s'han exposat i llegit al CCCB, a la Whitechapel Gallery i al Jerwood Arts Center de Londres, al Bòlit de Girona, al ACVIC, a la Galería José de la Fuente (Santander), al Festival Internacional de Poesia de Sant Cugat, a la Festa de Poesia de Sitges o al Festival Poesia i +, entre d'altres.

Irene Solà

A més, a banda dels premis esmentats, Irene Solà ha rebut diversos reconeixements com les Ajudes a la Creació Literària del Departament de Cultura, la Beca d'Art Jove, la Beca Ciutat de Vic i ha estat una de les artistes seleccionades dins del programa Barcelona Producció-La Capella 2017. L'octubre de 2018 va ser l'escriptora resident a l'Alan Cheuse International Writers Center de la Universitat George Mason (Virgínia) i recentment ha estat seleccionada per participar al programa Writers Art Omi-Ledig House de Nova York.

Malla: roda el món i torna al Born

L'acció de *Els discs*, la primera novel·la d'Irene Solà, se situa en un petit poble d'Osona que ben bé podria ser Malla. I és que l'autora, malgrat l'allunyament físic del seu entorn d'infància i adolescència a causa de l'etapa de formació que hem explicat, mai no ha oblidat uns orígens que venen determinats

per la pertinença a un món rural — el pare és pagès — i a una societat on la llengua i l'imaginari popular són uns de molt concrets. Aquests dos elements, la potencialitat de la llengua, especialment en el seu vessant oral, i el conjunt de referències històriques i de cultura popular que t'arrelen a un entorn determinat, penso que són dos dels elements clau d'aquesta primera novel·la d'Irene Solà. Pel que fa a això últim, ella mateixa ha explicat en alguna entrevista que quan era petita la seva mare — que és mestra — li deia que escrivia sobre allò que coneixia i que ella aleshores ho veia impossible. Paradoxalment, però, i després de passar per Barcelona, Reykjavík, Brighton i Londres, l'impuls de la creació literària li va demanar de centrar la seva primera novel·la en l'entorn rural on s'havia criat.

La protagonista, l'Ada, una noia jove, retorna al poble després d'haver passat tres anys a Anglaterra, i serà a través dels textos

que anirà escrivint —intercalats en la trama principal— que el lector haurà d'anar reconstruint una història al voltant d'ella mateixa però també dels seus germans —la Nàdia i el Quim—, dels seus pares —el Lluís i la Victòria—, o dels veïns de Can Ballador—el Vicenç pare i el Vicenç fill. Històries d'amor, de separació, de conflictes d'interessos que van conformant tot un món magníficament descrit per una autora que utilitza una llengua sobrenentment madura i expressiva per tractar-se d'una primera novel·la.

Pel que fa al procés de construcció de l'obra, Irene Solà manifestava en el seu moment el següent: *"Em vaig posar a escriure, sense tenir mai clar què acabaria sent. Els discs està treballat com es treballen els processos artístics: des de les palpentes, submergint-se i gaudint molt del procés, produint molt de material i llençant-ne molt. Deixar que una idea et porti a una altra".* I afegia: *"El llibre té una intenció de ser fragmentari i d'anar jugant amb qui llegeix, mentre es van descobrint les trampes de la narrativa. També volia que el lector es trobés en el merder de seguida, tal com passa a la vida mateixa, sense introducció, nus i desenllaç [...]. Hi ha molta feina de polir, de no regalar res. Tot està molt trenat".* (Entrevista d'Esteve Plantada a *NacióDigital*, 20-4-2018).

En aquesta primera novel·la, doncs, l'escriptora no l'hi posa fàcil al lector. Es tracta d'un text molt treballat des del punt de vista lingüístic i que es presenta en forma de fragments als quals el lector ha d'anar donant sentit. Una lectura exigent, que té una part important de transgressió, d'experimentació i de joc, uns elements que esdevindran

característics en l'obra de l'autora i que tenen el seu origen en la fragmentarietat i la provocació que podem veure en una part important de l'art contemporani. La novel·la també inclou —gairebé com un leitmotiv— una reflexió sobre què vol dir explicar una història, i sobre quin poder té el punt de vista de qui explica uns determinats fets. En aquest sentit, Solà ens explica en aquesta mateixa entrevista el sentit del títol: *"Ve a ser la metàfora de la literatura, del construir històries. Volent dir que la vida i les circumstàncies no passen ordenament, amb un sentit, una darrera l'altra, sinó totes alhora, sense cap mena de sentit. Quan fem històries i fem literatura, agafem l'aigua bruta i desordenada de l'existència en moviment i l'ordenem, fent-ne un riu. I hi construïm dics, lleres i preses perquè tot es pugui explicar amb llenguatge"*.

Xavier Aliaga, crític literari de la revista *El Temps*, destacava de *Els dics* els encerts, i també alguna mancança, amb aquestes paraules: *"Aquest és un trencaclosques amb petites històries i salts temporals barrejats amb els relats que va escrivint l'Ada, que ha de negociar amb els protagonistes, persones del seu entorn, el seu contingut. Aquest és un mosaic —perdoneu el tòpic gastat com la sola d'un pastor— de fils argumentals, registres diversos i un munt d'estratègies diferents, no totes igual de reeixides però que revelen la maduració, les lectures, la reflexió i el treball. Un text que reflecteix l'entorn rural des dels paràmetres i les referències generacionals de la narrativa del segle XXI però que mira de gairó —de vegades frontalment— els clàssics, de Víctor Català a Mercè Rodoreda. Que no es refugia en la*

pirotècnia formal per no haver de contar una història. En Els dics, a més de l'aparell simbòlic, els fragments reeixits i les experiències formals, hi ha les històries. Manca, tal vegada, un relat nuclear més concloent, més definitori. Un d'aquests que s'arrapen a la memòria" (*El Temps*, 26-11-2018).

La confirmació d'un estil

Si a *Els dics* les diverses veus ens venien presentades i, en cert sentit, filtrades, pel relat de l'Ada, la protagonista principal, a la segona novel·la d'Irene Solà, *Canto jo i la muntanya balla*, tothom es converteix en narrador, ja sigui una persona, un núvol, un gos, un bolet, un esperit o un cabirol. Unes veus que constitueixen cadascuna d'elles una particular mirada sobre uns fets determinats i que ens demostren que només tenint en compte el seu conjunt podem aproximar-nos a l'autèntica realitat, que mai no és unívoca. En aquest sentit, l'obra de Solà recorda la magnífica novel·la *Ànima*, de l'autor libanès Wajdi Mouawad. I és que amb aquest text l'autora osonenca segueix llançant un repte literari de gran envergadura als lectors. El joc i la transgressió, i també la ironia, en què ja ens havia instal·lat *Els dics* ara és més evident. Es tracta, doncs, d'una novel·la que no s'esgota, ni de bon tros, en una primera lectura, i que l'autora ha volgut construir a partir del que ella mateixa anomena les "capes històriques" que s'acumulen en un mateix territori i de les diferents veus que conformen, en definitiva, això tan complex i inaferrable que anomenem realitat.

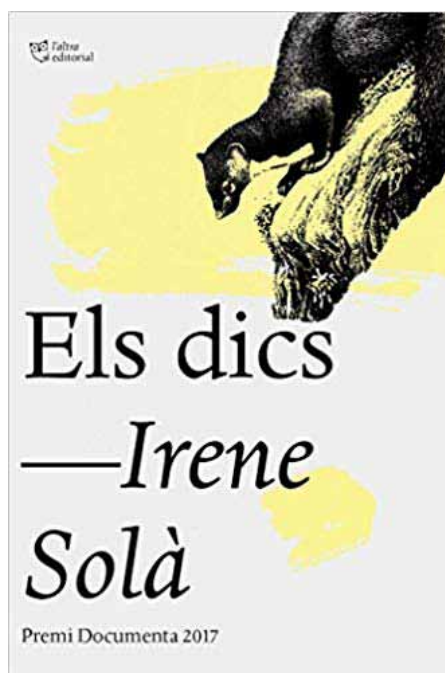
L'acció de *Canto jo i la muntanya balla* es desplaça en aquesta ocasió al Ripollès, concretament al territori comprès entre la vall de

Camprodon i Prats de Molló. És en aquest espai, que l'autora coneix però sobre el qual s'ha hagut de documentar més intensament, on es desenvoluparan un seguit d'històries que tenen com a fil conductor dues morts tràgiques que comportaran conseqüències diverses. Es tracta d'un relat que confirma sense pal·liatius la mestria de la jove narradora de Malla en la construcció d'escenaris arrelats en el més profund de l'imaginari popular —hi tenen un especial paper, per exemple, les històries protagonitzades per dones d'aigua i per bruixes—, però també en la història més recent, com ara el dels escenaris de la retirada després de la Guerra Civil. Una mestria, però, que al meu parer se sustenta sobretot en l'ús literari d'una llengua rica, precisa, polièdrica i molt sovint plenament poètica, que s'adapta perfectament a cadascun dels punts de vista que representa cada narrador.

Pel que fa a l'origen i a l'elaboració de la novel·la, Irene Solà deia el següent en una entrevista: *"La vaig començar a preparar mentre estava acabant de polir Els dics, una novel·la que em va ocupar molt de temps [...] Jo gaudeixo molt del procés més primerenc, del començament de les idees, d'anar obrint portes a totes les possibilitats que t'ofereixen aquestes idees"*. Una metodologia que l'autora ha explicat sovint que prové de la seva formació i pràctica artística. I respecte de l'originalitat, que és una de les característiques que més s'ha destacat del seu text, afegia: *"L'originalitat no és una cosa que busquis. No et plantejes 'Vinga, ara faré una novel·la original'. M'interessaven un seguit de temes per anar-los treballant, com les veus narratives, les diverses capes de la història. Volia llegir sobre processos judicials per bruixeria, volia saber més coses sobre les dones d'aigua. També sobre les pluges d'animals, que són fenòmens que es donen. I com més investigues, més coses per investigar trobes. I així, progressivament, vaig anar construint el que seria la novel·la"* (Entrevista de Xevi Sala, ElPuntAvui, 8-10-2019). És molt significatiu l'ús que Irene Solà fa del verb "investigar" quan parla del procés creatiu. Sembla clar que l'autora entén la gènesi de l'escriptura literària com un procés anàleg al de qualsevol altra manifestació artística contemporània. Pel que fa a possibles referents literaris, Solà no oculta que en aquest procés d'investigació, han estat cabdals lectures com *Muntanyes maleïdes*, de Pep Coll, *El dia de l'ós*, de Joan-Lluís Lluís, *Solitud*, de Víctor Català o *La mort i la primavera*, de Mercè Rodoreda.

Malla. Osona

S'ha comentat també la importància de la presència de la mort en aquesta novel·la. A la mateixa entrevista Solà ho veu així: *"Sí, aquests núvols que pedreguen en el primer capítol — que és el primer que vaig escriure— no només pedreguen sinó que llampeguen i maten una persona. Aquesta mort, i la mort en general, té una presència constant en la*

novel·la, però no com el final de tot, com una tragèdia i prou, sinó com una part més de la vida. A la muntanya tot continua endavant. Pocs segons després de la mort, els arbres, els cabirols, tots els que habiten el mateix espai, continuen fent la seva". No trobarem, doncs, a *Canto jo i la muntanya balla*, ni un món rural idíl·lic ni l'espai tràgic on tot és irreparable. Hi trobarem, com en qualsevol altre escenari, la vida en tota la seva complexitat.

Irene Solà ha dit que en el futur els seus interessos literaris la podrien portar tant a centrar la seva pròxima novel·la en un marc urbà com en el món del mar, que intueix ple d'històries que estan esperant que algú les reculli i les expliqui. Sigui com sigui, als lectors dels seus dos primers textos Solà ha sabut inocular un particular verí que no és altre que el del gust per la bona literatura. Esperem que l'autora osonenca segueixi cantant perquè nosaltres puguem seguir gaudint del ball que ens proposa.

